

"... he collit ja el meu temps,
la rara rosa blanca"

S. Espriu

Fuster i el seu temps

RAMON LAPIEDRA i CIVERA*

Un dels grans mèrits de l'obra de Fuster –des de la seua poesia, tan menystinguda per ell mateix, fins a les pàgines magistrals que ens ha lliurat sobre la Història de la nostra literatura i la nostra cultura, passant pels treballs d'assagista versàtil– ha estat la seua profunda modernitat i qualitat, quan la comparem amb el florisme candorós (per no dir-ne una altra cosa) de la producció cultural del País Valencià fins ben entrat el segle XX. Tot això és tan patent i tan conegut que ha vingut a ser un lloc comú a l'hora de valorar l'obra del nostre homenot. I tanmateix, quan es fa el seguiment de la producció dels nostres escriptors valencians, des de la Renaixença fins a la guerra civil, hom constata l'avanç tan singular que representa la producció escrita, en els seus diversos vessants, dels anys trenta respecte de tot el que l'havia precedit des dels primers versos emblemàtics de Tomàs Villarroya, al final de la primera meitat del segle passat. El conflicte bèl·lic del 36-39 i la repressió posterior malmetrien cruelment aquest procés inci-

pient cap a la normalitat cultural valenciana, deixant al darrere un erm aparentment sense esperança.

Però, segurament, abans del pavorós desastre cultural i polític que suposà el triomf de la rebel·lió militar, alguna cosa havia despertat sense remei, durant els anys trenta, en la provinciana societat valenciana de l'època; algun esglao crític s'havia acabat de pujar en aqueixos anys que ja no permetia, malgrat l'aplicació de la barbàrie més agostadora, tornar enrere cap a la coentor i el pairalisme, com a fórmules omnipresents de qualsevol proposta cultural al País Valencià: això degué ser així perquè a l'hora que Fuster començava a irrompre en la realitat literària i cultural de la postguerra, i també una mica després, altres noms ben coneguts, com per exemple Sanchis Guarner, Andrés Estellés, o, en un altre tipus de proposta cultural, Raimon, o encara Andreu Alfaro, si per un moment eixim de la literatura i la cançó per a abastar la plàstica, altres noms, diem, havien començat a sonar a l'entorn amb l'aire i la música del seu temps. Alguna cosa profunda hi havia, doncs, en el País Valencià de la postguerra, primer, i dels anys seixanta, després, d'on brollava amb un nou vigor una deu fins aleshores desconeguda.

Diguem, doncs, que Fuster sabé correspondre a les millors sol·licituds d'un temps difícil

però ja fecundat pel treball d'unes generacions anteriors, que parcialment s'estavellaren contra la guerra i el conformisme; sabé correspondre i ho féu, des del primer moment, amb una contundència, un vigor, una normalitat i una claredat de plantejaments com no mai s'havia vist entre nosaltres; com si al seu darrere hi hagués una tradició cultural i nacional esponerosa i ininterrompuda, i no el rosari secular d'abandonaments de tota mena que ha estat en gran manera la història cultural i civil del nostre País, des de les Germanies fins ara mateix. Com tota persona que ha ajudat a fer història, Fuster fou sensible, des del seu País, a allò millor del seu temps, per més soterrada que en fos la vena, i encara fou capaç de posar-s'hi al davant i arrossegarnos amb energia cap a un futur digne i també problemàtic; massa per a una part de la societat en què va viure, que no li estalvià ni les bombes, ni els pitjors insults, ni les cremades en efígie: una vergonya històrica, feta d'ignorància i de feixisme, que no s'hauria de repetir amb ningú més a casa nostra.

* Rector de la Universitat de València.